

De geluidscollage

Stappenplan
om zelf een
soundscape
te maken

Dit is een stappenplan waarmee je een groep kan begeleiden om zelf opnames te maken en nadien met hun opnames een eigen soundscape of klanklandschap creëren.

Praktisch

Deze workshop bestaat uit 4 sessies van 2,5 à 3 uur. Kunnen de deelnemers nog niet monteren, dan voorzie je het best nog een extra sessie waarin deelnemers vertrouwd geraken met het montageprogramma.

Benodigdheden:

- » een degelijk speakersysteem om geluidsfragmenten te beluisteren
- » voor elke deelnemer: een opnametoestel met koptelefoon, dit kan eventueel een smartphone zijn
- » papier en tekenmateriaal, lijm en scharen
- » een computer met een basisprogramma voor geluidsmontage zoals bijvoorbeeld Audacity of Reaper

Open je oren en je verbeelding

Net zoals bij sport is het ook bij luisteren nuttig om je oren te stretchen en een luisteroefening op te zetten om je goed voor te bereiden. Een goede houding vinden en eventjes de ogen sluiten kunnen zeker helpen. Je kan zelfs vrij letterlijk gaan stretchen: even rechtstaan en met de handen en de voeten wapperen, met je schouders draaien, je oren vastpakken en van voren naar achteren bewegen, even je oorlelletjes masseren ... om vervolgens terug te gaan zitten en te luisteren.

Een goede manier om je luisteren te openen is onze toolbox **Start To Listen** (www.starttolisten.org) die bestaat uit geluidsfragmenten (field recording, nieuwe muziek, soundscapes ...) en bijhorende luistervragen.

Geluiden proberen verwoorden helpt om het luisteren te filteren en te nuanceren. Maar valt het je ook op dat het soms moeilijk is om woorden te vinden waarmee je geluiden kan beschrijven? Mogelijke werkwoorden zijn piepen, kraken, krassen, fluiten, snerpen, ruisen, zoemen, grommen, knarsen, ... Verder kan je ook denken in tegenstellingen zoals hoog – laag, snel – traag, dof – helder, scherp – zacht, stil – luid, afwisselend – eentonig, vloeiend – grillig, Om meer taal voor geluiden te kunnen vinden, ontwikkelde aifoon de online **Geluidenatlas** (geluidenatlas.org). Neem gerust een kijkje om inspiratie op te doen.

Maak opnames

Neem een opnametoestel (dit kan ook je smartphone zijn) en een koptelefoon. Ga naar buiten. Zet het opnametoestel aan, je hoofdtelefoon op en start met opnemen.

TIP: Wij raden aan om te werken met een opnametoestel, dan kan je tijdens het opnemen mee luisteren door je koptelefoon en het omgevingsgeluid monitoren. Met een smartphone kan je enkel opnemen, niet voorbeluisteren.

Begin te wandelen. Laat je niet leiden door je verstand of je ogen, maar door je oren! Dat wil zeggen: luister goed naar wat je allemaal hoort en wandel in de richting van een klank die je boeit, opvalt, verwacht ... Onderweg hoor je misschien iets nieuws, ga dan af op het nieuwe geluid, enzovoort. Je oren kiezen de weg.

Maak een opname van ongeveer 10 minuten.

We beluisteren in groep stukjes van ieders wandeling. Wat valt je op? Kunnen we hier een wereld bij verbeelden? Merken we texturen op? Zijn er verschillen of veranderingen in tempo? Wekken de opnames emoties op en zo ja, welke? Hoor je verschillende lagen in de opnames?

Let ook op het verloop van de wandeling. Gaat het bijvoorbeeld van rustig naar druk? Zit er veel afwisseling of herhaling in? Eindigen de opnames zoals ze begonnen?

**Meer weten over opnames maken van de geluiden rondom je?
Lees dan zeker ook [de tekst die aifoon schreef over field recording.](#)**

Geluiden tekenen

Bewustwording: naast het beleven en ervaren van geluiden tijdens de wandeling gaan we ook technischer luisteren. In de volgende oefening associëren we kleuren, vormen, bewegingen bij geluiden en articuleren we op papier hoe we een bepaald geluid ervaren. Hier zijn muzikale parameters als ritme, textuur, stilte en dynamiek interessante elementen om mee te werken.

De deelnemers krijgen papier en tekenmateriaal. Beluister fragmenten van het **Start To Listen platform** (www.starttolisten.org) en geef telkens een van de onderstaande tekenopdrachten. Laat de deelnemers tekenen tijdens het luisteren en niet achteraf.

- » Welke kleur past volgens jou bij dit geluid?
- » Welke vorm(en) past volgens jou bij dit geluid? Stel eventueel bijvragen zoals: “een groot of klein vierkant? Verschillende cirkels of één enkele?”
- » Combineer nu kleur en vorm.
- » Laat een langer fragment horen. De deelnemers mogen een heel blad gebruiken en doen wat ze willen (niet figuratief). Motiveer de deelnemers om te denken aan kleur, textuur, densiteit, vorm en verloop.

Neem achteraf even de tijd om elkaars tekeningen te vergelijken. Zien we dingen terugkeren? Wat zijn grote verschillen? Kunnen we de tekeningen in families groeperen?

Belangrijk: goed of slecht / leuk of niet bestaat niet of is in elk geval pedagogisch niet zo interessant. We zoeken naar gelijknissen en benoemen verschillen. Deze indeling kan voor iedereen anders zijn en is belangrijk om iedereen zijn mening te laten articuleren.

Maak een grafische partituur

Bewustwording: waar we in de vorige oefening geluid omzetten in beeld en kleur, gaan we nu omgekeerd te werk. We interpreteren beeld aan de hand van geluid. Deze techniek is een alternatieve en visuele manier om geluid te componeren.

Maak een klank

Deel de tekeningen die bij de vorige opdracht gemaakt zijn willekeurig uit. Vraag aan de deelnemers om verschillende interessante stukjes uit de tekeningen te knippen. Verzamel alle knipsels en geef iedereen één stukje (probeer een zo gevarieerd mogelijke verzameling te maken).

Iedereen krijgt even de tijd om goed naar hun stukje tekening te kijken: welke kleur heeft het? Welke vorm(en) zie ik? Textuur? Ritme? Druk of kalm?

Laat nu iedereen een klank bedenken die bij hun stukje past. Een eenvoudige klank die je zelf kan maken, bijvoorbeeld hard op tafel slaan, een stemgeluid, piepen met je schoenzool over de vloer ...

We gaan de kring af en iedereen laat het stukje tekening aan de groep zien en doet het geluid voor. De groep herhaalt het geluid. Leg nadruk op nauwkeurigheid: bijvoorbeeld, knippen we 3 keer of 4 keer met de vingers?

Leg de knipsels in volgorde

Als iedereen hun geluid aan de groep heeft aangeleerd, maken we samen een **grafische partituur**. Dit doen we door in groep de knipsels (en dus de bijhorende geluiden) in een bepaalde volgorde te plaatsen. Laat de deelnemers vrij doen. Motiveer hen wel om af en toe eens te proberen 'spelen' wat ze al gecreëerd hebben. Ze moeten namelijk als een soort orkest samen hun 'partituur' spelen. Door dit tijdens het proces al eens te doen zullen ze horen wat werkt en wat niet.

Wanneer dat gelukt is, doen we een live performance van de partituur. Iemand is de dirigent en duidt (met de hand, een stok of iets anders) aan wat er wanneer gespeeld moet worden. Die persoon beslist het ritme en de snelheid van het stuk.

Maak een collage

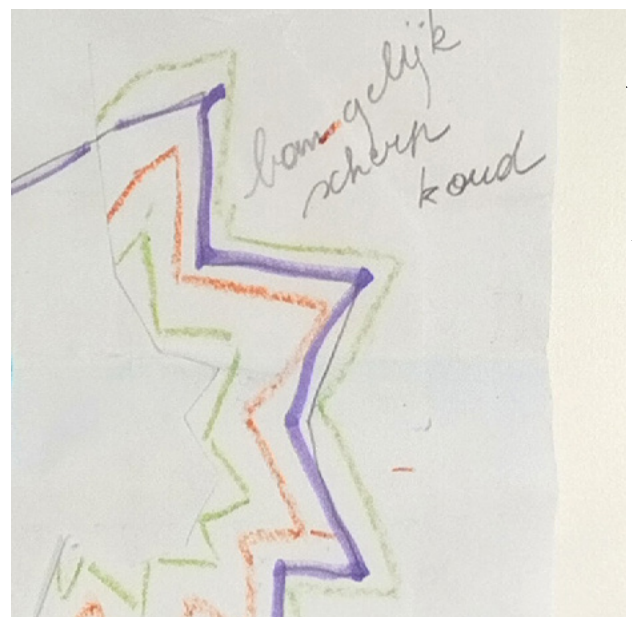
In deze oefening maakt iedereen een blueprint van hun uiteindelijke soundscape, maar zo hoef je dat nog niet te benoemen naar de groep toe.

Vraag de deelnemers om elk met de stukjes die ze eerder uit de tekeningen knipten een collage te maken die ze zelf visueel interessant vinden.

Voeg woorden toe

Wanneer iedereen een collage heeft gemaakt, vraag je de deelnemers om woorden toe te voegen aan hun collage. Inspiratie om geluiden te omschrijven kan je vinden op geluidenatlas.org.

De bedoeling is dat ze naar hun collage kijken – naar de lijnen, de vormen en de kleuren – en dat ze er woorden bij verzinnen die volgens hen beschrijven wat ze zien.

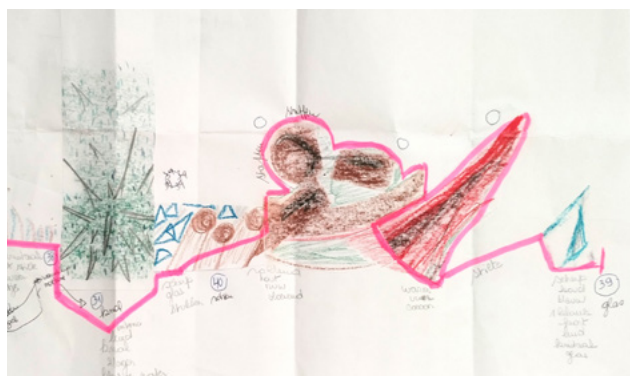

Maak de wandeling op papier

Vertel de deelnemers dat we de collage vanaf nu gaan zien als een plattegrond, een landschap, vanuit vogelvlucht gezien.

Vraag de leerlingen om een wandeling uit te stippelen op hun collage in de vorm van een lijn. Ze vertrekken van een willekeurige plek op hun blad en laten de punt van hun pen leiden door wat ze onderweg tegenkomen. Verwijs naar de fysieke wandeling die ze in het begin van de workshop gemaakt hebben.

Hun collage / plattegrond is nu een partituur. De lijn die ze getrokken hebben op hun blad bepaalt de speelrichting. Verwijs naar de vinger van de dirigent bij de oefening van de grafische partituur.

SESSIE 3: VAN BEELD NAAR KLANK

De plattegrond van klank voorzien

Tijd om de collages om te zetten in geluid. De collages vormen de "partituur" van de soundscapes die de deelnemers gaan maken. De soundscape is als het ware een auditieve wandeling die de lijn volgt van hun collage.

Vraag de deelnemers om op zoek te gaan naar geluidsopnames op hun toestel die volgens hen passen bij de kleuren, vormen en woorden op hun blad. Dat kunnen opnames zijn die ze al eerder in de workshopreeks hebben gemaakt, opnames van anderen of nieuwe opnames die ze nu gaan maken.

De vragen die we ons aan het begin van de workshop stelden, tijdens het beluisteren van de opnames, kunnen hier goed bij helpen bij het kiezen van fragmenten: let op texturen, tempoveranderingen, lagen, emoties ...

Het is handig om de opnames te nummeren en die nummers op de passende plekken op het collagelandschap te schrijven.

De geluidscollage

We gaan de geluidsfragmenten na elkaar monteren met het collagelandschap als leidraad. De lijn op het blad bepaalt in welke volgorde we bepaalde opnames zullen horen in de geluidsmontage. Nu is het een kwestie van de fragmenten in elkaar te laten overlopen.

Verwijs regelmatig naar de fysieke wandeling van aan het begin van de workshop: tijdens zo'n wandeling zijn de geluiden niet perfect afgebakend, maar lopen ze door elkaar of in elkaar over. Een autostrade hoor je bijvoorbeeld al in de verte, ook al sta je er nog niet naast. Of soms hoor je zowel je eigen voetstappen als de vogels in de lucht. Dat is ook zo bij deze fictieve wandeling: een luide, harde, opvallende krabbel zal je misschien in de verte al kunnen "horen" wanneer we nog maar bij de fijne stipjes staan. Een geluid kan luider en aanwezig worden naarmate we er dichterbij komen.

Deelnemers bepalen zelf hoe traag of snel ze voorbij bepaalde stukken "wandelen" en kunnen zo rustpunten of tempoverschillen in hun soundscape creëren.

Aan het einde van deze workshop heeft elke deelnemer een eigen grafische partituur en een eigen soundscape / geluidscollage / klanklandschap.

Ging jij met dit stappenplan aan de slag?
Heb je opmerkingen of feedback? Wil je de resultaten met ons delen?
We horen het graag! Contacteer ons op info@aifoon.org.

aifoon

www.aifoon.org